

EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 22.7.2014
COM(2014) 477 final

**SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ,**

Na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ,

Na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu

1. ÚVOD: KULTURNÍ DĚDICTVÍ V RÁMCI AGENDY EU

1.1. Přínos pro všechny, odpovědnost všech

Evropské kulturní dědictví, hmotné i nehmotné, je naše společné bohatství zděděné po předchozích generacích Evropanů a náš odkaz těm, kteří přijdou po nás. Je nenahraditelným pramenem poznání a cenným zdrojem hospodářského růstu, zaměstnanosti a sociální soudržnosti. Obohacuje život stovek milionů jednotlivců, stává se inspirací myslitelů a umělců a je hnací silou kulturních a kreativních odvětví. Naše kulturní dědictví a způsob, jakým jej chráníme a zhodnocujeme, má rozhodující význam z hlediska vymezení místa Evropy ve světě a její přitažlivosti jako místa pro život, práci či jako turistické destinace.

Kulturní dědictví je sdíleným zdrojem a společným statkem. Stejně jako u ostatních podobných statků hrozí i zde riziko nadměrného využívání a nedostatečného financování, v jejichž důsledku může docházet k zanedbávání a úpadku kulturního dědictví a v některých případech i k jeho úplnému zničení. Péče o naše dědictví je proto společným úkolem. Ačkoli je ochrana kulturního dědictví v první řadě záležitostí vnitrostátních, regionálních a místních orgánů, v souladu se Smlouvami o EU a při dodržení zásady subsidiarity zde svou roli sehrává i Evropská unie.

V preambuli Smlouvy o Evropské unii (SEU) se uvádí, že signatáři se inspirovali „evropským kulturním, náboženským a humanistickým odkazem“. Ustanovení čl. 3 čtvrtého pododstavce vyžaduje, aby EU dbala „na zachování a rozvoj evropského kulturního dědictví“. V článku 167 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) se stanoví: „Unie přispívá k rozkvětu kultur členských států a přitom respektuje jejich národní a regionální různorodost a zároveň zdůrazňuje společné kulturní dědictví“. Smlouva o fungování EU rovněž uznává specifickou úlohu kulturního dědictví pro zachování kulturní rozmanitosti stejně jako potřebu zajistit ochranu kulturního dědictví v rámci jednotného trhu¹.

Od přijetí evropského programu pro kulturu² v roce 2007 tvoří kulturní dědictví prioritu pracovních plánů Rady pro kulturu a spolupráce na evropské úrovni zaznamenala pokrok díky otevřeným metodám koordinace³. Politický zájem na úrovni EU stále roste – zástupci z oblasti kultury a kulturního dědictví v nedávném prohlášení nazvaném „Nová kapitola příběhu Evropy“⁴ uvedli: „Evropa jako politický celek musí rozpoznat hodnotu kulturního dědictví.

¹ Článek 36 Smlouvy o fungování EU umožňuje zákazy nebo omezení dovozu na ochranu národního kulturního statku, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu. Na základě článku 114 Smlouvy o fungování EU byla přijata směrnice 93/7/EHS o navrácení kulturních statků neoprávněně vyvezených z území členského státu s cílem zajistit navrácení kulturních statků, které jsou klasifikovány jako národní kulturní poklad ve smyslu článku 36 Smlouvy o fungování EU. Tato směrnice byla nyní přepracována směrnicí 2014/60/EU. V čl. 107 odst. 3 písm. d) Smlouvy o fungování EU se stanoví, že podpory určené na pomoc kultuře a zachování kulturního dědictví mohou být považovány za slučitelné s vnitřním trhem, pokud taková podpora neovlivňuje podmínky obchodu a hospodářské soutěže v Unii v míře odporující společnému zájmu.

² KOM(2007) 242 v konečném znění a usnesení Rady ze dne 16. listopadu 2007 o evropském programu pro kulturu.

³ ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/european-coop_en.htm

⁴ ec.europa.eu/debate-future-europe/new-narrative/pdf/declaration_cs.pdf

[...] Díky němu víme, co znamenalo v různých dobách být Evropanem. Je to ohromné bohatství, které dává evropským občanům vědomí sounáležitosti“.

Opatření na úrovni EU nejsou popřením pravomocí členských států: dědictví je vždy zároveň místní i evropské. Evropské dědictví se utvářelo nejen v průběhu věků, ale i napříč hranicemi států či společenství. Je vystavěno z příběhů jednotlivých míst, jež *společně* tvoří dějiny Evropy.

Toto sdělení čerpá z několikaletého dialogu s předsednictvími EU a zúčastněnými stranami⁵. Je reakcí na letošní výzvu Rady Komisi, aby „pokračovala v analýze ekonomického a sociálního dopadu kulturního dědictví v EU a přispěla k rozvoji strategického přístupu k problematice kulturního dědictví“⁶. Zkoumá dostupné informace o ekonomických a sociálních dopadech kulturního dědictví a plány na zlepšení datové základny (oddíl 1.2) a prověřuje výzvy a příležitosti pro odvětví kulturního dědictví (oddíl 1.3).

V souladu s cíli evropského programu pro kulturu představuje toto sdělení přístup EU ke kulturnímu dědictví v různých oblastech politiky (oddíl 2). Dále uvádí dostupné nástroje na úrovni EU, které doplňují vnitrostátní a regionální programy, a pomáhají tak při ochraně a rozvoji vnitřní i společenské hodnoty kulturního dědictví (oddíl 2.1), posilují přínos kulturního dědictví pro hospodářský růst a vytváření pracovních příležitostí (oddíl 2.2) a rozvíjí jeho potenciál z hlediska veřejné diplomacie EU (oddíl 2.3).

Sdělení rovněž popisuje opatření pro upevnění politické spolupráce na různých úrovních a projekty připravované na podporu nových modelů správy kulturního dědictví (oddíly 3 a 4).

Celkovým záměrem je pomoci členským státům a zúčastněným stranám co nejvíce využít nezanedbatelnou podporu pro oblast kulturního dědictví, která se nabízí v rámci nástrojů EU, dosáhnout pokroku na cestě k integrovanějšímu přístupu na vnitrostátní i evropské úrovni a také učinit z Evropy laboratoř pro inovace založené na kulturním dědictví⁷.

1.2. Podhodnocený příspěvek k hospodářskému růstu a sociální soudržnosti

Dědictví má řadu rozměrů: kulturní, fyzický, digitální, environmentální, lidský či sociální. Jeho hodnota – vnitřní a hospodářská – je jednou z funkcí těchto jednotlivých rozměrů a toku souvisejících služeb. Na hospodářskou hodnotu dědictví se nedávno zaměřila pozornost výzkumu⁸, k dispozici jsou však jen částečné odhady jejího významu.

Co chybí zejména, jsou celoevropské údaje, avšak z odvětvových studií vyplývá, že odvětví kulturního dědictví je zdrojem významného hospodářského přínosu. Podle Evropské federace stavebního průmyslu tvořily v roce 2013 rekonstrukce a údržba 27,5 % hodnoty evropského stavebnictví⁹. V roce 2011 se ve Francii kulturní dědictví stalo zdrojem 8,1 miliardy EUR¹⁰,

⁵ Při přípravě tohoto sdělení byly využity výsledky práce odvedené během několika předsednictví EU reflexní skupinou „EU a kulturní dědictví“, jejíž činnost zahájilo v roce 2010 belgické předsednictví na základě prohlášení z Brugg (www.culture-dev.eu/pdf/fr/DeclarationofBrugesEN.pdf), a která pokračovala během litevského předsednictví v roce 2013 a řeckého předsednictví v roce 2014. Významné příspěvky pocházejí také z od fóra představitelů institucí památkové péče (European Heritage Heads Forum) a fóra představitelů institucí památkové péče zaměřeného na legislativní činnost (European Heritage Legal Forum), stejně jako od platformy organizací v oblasti evropského kulturního dědictví (European Heritage Alliance 3.3).

⁶ Závěry Rady ze dne 21. května 2014 o kulturním dědictví jako strategickém zdroji pro udržitelný rozvoj Evropy: register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&f=ST%209129%202014%20INIT

⁷ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm

⁸ www.eenc.info/news/the-social-and-economic-value-of-cultural-heritage-literature-review

⁹ www.fiec.eu/en/library-619/key-figures.aspx

přičemž ze studií provedených ve Spojeném království vyplývá, že prostředí historických památek může nabídnout vysokou návratnost investic: každá investovaná libra přinese během deseti let až 1,60 GBP na dalších ekonomických aktivitách¹¹.

Kulturní dědictví má vedlejší dopad i na další hospodářská odvětví. Podle odhadů například cestovní ruch přispívá k HDP EU částkou 415 milionů EUR¹² a 3,4 milionů podniků v oblasti cestovního ruchu vytváří 15,2 milionu pracovních míst¹³ – mnohé přímo či nepřímo ve spojení s kulturním dědictvím. Celkem 27 % turistů v EU uvádí, že kulturní dědictví je klíčovým činitelem při výběru cíle cesty. V roce 2013 navštívilo 52 % občanů EU alespoň jednu historickou památku nebo lokalitu a 37 % muzeum nebo galerii ve své zemi, přičemž 19 % občanů EU navštívilo některou historickou památku nebo lokalitu v jiné zemi EU¹⁴. Kulturní dědictví může proto pomoci městům a regionům zapsat se do paměti návštěvníků a přilákat talenty a cestovní ruch.

Ekonomickou hodnotu odvětví kulturního dědictví posilují technologie: digitalizované materiály s kulturním obsahem mohou obohatit zážitek návštěvníka a být použity k tvorbě vzdělávacího obsahu, dokumentů, aplikací nebo her v oblasti cestovního ruchu.

Kulturní dědictví sehrává významnou úlohu při podpoře sociální soudržnosti a sociálního začleňování, a to skrze obnovu zanedbaných oblastí, vytváření pracovních míst na místní úrovni a podporu sdíleného porozumění a smyslu pro místní společenství. Odvětví nabízí významné příležitosti v oblasti vzdělávání a dobrovolnictví¹⁵ pro mladé i pro starší lidi a podporuje dialog mezi různými kulturami a generacemi.

V zájmu lepšího pochopení skutečné i potenciální úlohy kulturního dědictví při přípravě politik je však důležité zlepšit systematické údaje o jejích hospodářských a sociálních dopadech. K tomu je určen projekt **Evropa počítá s kulturním dědictvím: Na cestě k vytvoření evropského indexu pro oceňování kulturního dědictví**, který je financován z programu EU Kultura a byl zahájen v roce 2013. V rámci projektu budou shromažďovány a analyzovány výsledky stávajících výzkumů a údaje z celé EU týkající se vlivu kulturního dědictví na společnost a ekonomiku. Výsledky se očekávají v polovině roku 2015. Pokud jde o údaje o kultuře obecně, Eurostat zahájil práci na souboru pravidelných evropských statistik, jejichž výsledky se rovněž očekávají v roce 2015.

1.3. Odvětví procházející transformací: kulturní dědictví jako zdroj sociálních inovací pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění

Čelit výzvám...

Odvětví kulturního dědictví se nachází na rozcestí.

Veřejné rozpočty se snižují a klesá rovněž účast na tradičních kulturních aktivitách¹⁶.

¹⁰ www.economie.gouv.fr/files/03-rapport-igf-igac-culture-economie.pdf

¹¹ hc.english-heritage.org.uk/content/pub/HC-Eng-2010

¹² www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/european_union2014.pdf; referenční směnný kurz USD/EUR podle ECB za rok 2013 je 1,3281.

¹³ epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tourism_industries_-_economic_analysis

¹⁴ Průzkum Eurobarometru týkající se postojů Evropanů k cestovnímu ruchu: ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_328_en.pdf

¹⁵

www.europanostra.org/UPLOADS/FILS/Amsterdam_declaration_as%20adopted%20by%20GA_11062011.pdf

¹⁶ Zvláštní zpráva Eurobarometru č. 399 z roku 2013 o přístupu ke kultuře a účasti na kulturních akcích: ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_399_en.pdf

Potenciální cílové skupiny se kvůli urbanizaci, globalizaci či technologickým změnám soustředí do více oblastí.

Značný příliv turistů s sebou nese výhody i nevýhody – vyšší příjmy, ale zároveň environmentální a fyzické tlaky.

Digitalizace a dostupnost kulturního obsahu online otřásla tradičními modely, proměnila hodnotové řetězce a vyžaduje nové přístupy k našemu kulturnímu a uměleckému dědictví.

Obchodování s kulturními artefakty zůstává obtížným problémem, který vyžaduje přijetí opatření na evropské i mezinárodní úrovni.

Kulturní dědictví může ohrozit globální oteplování a změna klimatu, zejména vzestup hladiny moří a zvýšený výskyt extrémních meteorologických jevů.

Všechny tyto problémy je třeba řešit, aby byla zajištěna udržitelnost evropského kulturního dědictví.

Odvětví kulturního dědictví se kromě toho musí přizpůsobit modelům řízení a obchodním modelům a rozvíjet nové profesní dovednosti, pracovat s orgány nikoli prostřednictvím jednorázových, izolovaných zásahů, ale přistupovat ke zhodnocování a zachovávání kulturního dědictví v rámci širších dlouhodobých plánů rozvoje. Blíže by měly být prozkoumány možnosti zapojení soukromých subjektů prostřednictvím partnerství veřejného a soukromého sektoru.

Je zřejmé, že na kulturní dědictví mají vliv mnohé veřejné politiky a že kulturní dědictví má zároveň řadu dopadů na ostatní politické oblasti. Zachování, propagace a zhodnocování dědictví proto vyžaduje integrovanější přístup, který dokáže zohlednit jeho rozmanitý přínos ke společenským a hospodářským cílům, stejně jako jeho dopad na ostatní veřejné politiky.

... a chopit se příležitostí

Odvětví kulturního dědictví již nyní prochází přerodem v reakci na nové výzvy.

Ochrana kulturního dědictví se stále častěji zaměřuje na zachování a rozvoj celé kulturní krajiny a nikoli jen izolovaného místa, přičemž je stále větší důraz kladen na člověka. Staré přístupy se snažily chránit dědictví tím, že je izolovaly od každodenního života. Nové přístupy usilují o jeho plné začlenění do místního společenství. Památky dostávají nový život a smysl odpovídající současným potřebám a zájmům.

Digitalizace a dostupnost online umožňují nebývalé formy zapojení a otevírají nové zdroje příjmů. E-learningové nástroje podporují širší přístup ke kulturnímu obsahu v domácnostech, na školách či univerzitách a umožňují vytvářet obsah, opětovně jej využívat a přidávat mu hodnotu a rozvíjet tak hodnotu kulturních sbírek.

Objekty kulturního dědictví se stávají veřejnými prostory vytvářejícími sociální a environmentální kapitál a města i regiony, v nichž se nacházejí, je přetvářejí v hnací sílu hospodářské činnosti, střediska znalostí, místa, kde se střetává tvořivost a kultura, místa vzájemného působení jednotlivých společenství a sociálního začleňování; zkrátka jsou zdrojem inovací a přispívají k inteligentnímu, udržitelnému růstu podporujícímu začlenění, a to v souladu s cíli strategie Evropa 2020.

Rozvíjejí se rovněž muzea a archivy, což zahrnuje digitalizaci sbírek, vzájemné propojení do otevřených sítí a jejich širší přístupnost ze strany občanů (ačkoli procento digitalizovaného kulturního dědictví, které je k dispozici online, je stále malé, zejména kvůli prostředkům spojeným s digitalizací a v menší míře i s autorskými právy¹⁷).

¹⁷

www.enumerate.eu/fileadmin/ENUMERATE/documents/ENUMERATE-Digitisation-Survey-2014.pdf

Muzea se stále častěji zaměřují na jednotlivá společenství a staví do popředí lidi a jejich příběhy například tím, že prezentují vyprávění související s kulturním dědictvím, v němž se osudy jednotlivců prolínají s širšími historickými událostmi. V těchto muzeích se návštěvníci spolu se sbírkami stávají podstatou činnosti; tato muzea se nebojí zkoumat citlivé a složité otázky a řeší aktuální témata, která oslovují rozmanitější skladbu cílových skupin.

Nejsložitějším problémům z hlediska zachování struktury evropské identity při současném vytváření udržitelného růstu a zaměstnanosti čelí historická města, obce a vesnice. Jsou však rovněž dokladem toho, že rozumné řízení kulturního dědictví může být jak úspěšné, tak udržitelné, například prostřednictvím energeticky účinného nového využití historických budov a podpory ekologičtější dopravy a kulturního cestovního ruchu. Díky atraktivitě městského i přírodního prostředí se v lokalitách kulturního dědictví často utváří seskupení kulturních a kreativních odvětví. Značná část evropského kulturního dědictví se rovněž nachází ve venkovských oblastech a vzdálených regionech a často je úzce spojena s přírodním prostředím; zde mohou inovativní formy řízení zaměřené na společenství výrazně pomoci zlepšit hospodářský a sociální potenciál těchto oblastí.

2. NA CESTĚ K INTEGROVANÉMU PŘÍSTUPU KE KULTURNÍMU DĚDICTVÍ

Kulturní dědictví má zásadní význam pro evropský program pro kulturu a podstatně přispívá k dosažení všech tří jeho cílů:

- *podpora kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu* – vzhledem ke své vnitřní i společenské hodnotě představuje dědictví jednu z klíčových složek
- *podpora kultury jako katalyzátoru tvořivosti* – kulturní dědictví přispívá k dosažení tohoto cíle prostřednictvím svého přímého a nepřímého hospodářského potenciálu, včetně schopnosti podpořit kulturní a kreativní odvětví a inspirovat tvůrce a myslitele
- *podpora kultury jako zásadního prvku mezinárodních vztahů Unie* – odborné znalosti evropských odborníků v oblasti kulturního dědictví se ve světě těší značnému uznání.

Přestože politiky v oblasti údržby, obnovy, dostupnosti a využívání kulturního dědictví spadají především do vnitrostátní nebo místní odpovědnosti, kulturním dědictvím se přímo zabývá několik politik EU, včetně kultury, životního prostředí, výzkumu a inovací, vzdělávání, regionální politiky či celní spolupráce.

V rámci podpory evropského programu pro kulturu byla vyvinuta nová generace nástrojů EU – počínaje programy Kreativní Evropa a Horizont 2020 – které je třeba více zviditelnit a mobilizovat. EU podporuje rozsáhlé společné snahy o zachování kulturního dědictví (například na Parthenonu a v Pompejích)¹⁸, financuje špičkový výzkum a podílí se na tvorbě nových, otevřenějších příběhů o evropském dědictví; EU rovněž přispívá ke zvyšování povědomí o kulturním dědictví prostřednictvím udílení cen a dalších iniciativ, často ve spolupráci s občanskou společností.

V zájmu posílení postavení Evropy v oblasti ochrany, obnovy a zhodnocování kulturního dědictví je zapotřebí:

- podporovat modernizaci odvětví kulturního dědictví, zvyšovat informovanost a zapojovat nové cílové skupiny,

¹⁸ Evropská investiční banka ve spolupráci se sítí Europa Nostra podporuje rovněž ochranu sedmi nejohroženějších míst v Evropě, která se vybírají každoročně: www.europanostra.org/7-most-endangered

- uplatňovat strategický přístup k výzkumu a inovacím, sdílení znalostí a inteligentní specializaci,
- využívat příležitosti, které nabízí digitalizace, oslovovat nové cílové skupiny a zapojit zejména mladé lidi,
- určit potřeby a zlepšit vzdělávání odborníků v oblasti kulturního dědictví a
- pokračovat ve vývoji více participativních modelů výkladu a správy, které budou lépe odpovídat potřebám současné Evropy, prostřednictvím většího zapojení soukromého sektoru a občanské společnosti.

K dosažení těchto cílů potřebuje odvětví evropského kulturního dědictví více příležitostí pro rozsáhlejší vytváření sítí a vzájemné učení v rámci členských států i mezi nimi.

2.1. Rozvoj vnitřní a společenské hodnoty kulturního dědictví v zájmu podpory kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu

Výzkum a inovace

Sdružování zdrojů za účelem využití nejnovějších technologií a podpory vzniku nových vědeckých přístupů může výrazně zlepšit porozumění kulturnímu dědictví, jeho ochranu a šíření. EU výzkum kulturního dědictví dlouhodobě podporuje ve svých rámcových programech pro výzkum prosazováním excelence EU v oblasti výzkumu kulturního dědictví.

Na základě **sedmého rámcového programu pro výzkum a technologický rozvoj** bylo investováno přibližně 100 milionů EUR do projektů týkajících se klíčových hledisek ochrany, zachování a rozvoje kulturního dědictví, které se zabývají rovněž problematikou kulturní interakce, muzeí, identit a jazykové rozmanitosti, kulturní krajiny a specializovaných výzkumných infrastruktur.

Iniciativa společného plánování nazvaná kulturní dědictví a globální změny je inovativní společná výzkumná iniciativa, která si klade za cíl zjednodušit a koordinovat národní výzkumné programy a umožnit tak účinnější a účelnější využití omezených finančních zdrojů, využívat součinnost a zabránit zdvojování¹⁹.

Program **Horizont 2020** je nový rámcový program EU pro výzkum a inovace, který má na léta 2014–2020 k dispozici téměř 80 miliard EUR. Dále posílí postavení EU, pokud jde o zachování, obnovu a zhodnocování kulturního dědictví, a podpoří spolupráci mezi výzkumnými pracovníky v celé řadě oblastí. Příležitosti pro výzkum a inovace v souvislosti s kulturním dědictvím se nabízejí v rámci všech tří pilířů programu: vynikající věda, vedoucí postavení v průmyslu a společenské výzvy. EU bude podporovat uplatňování nejmodernějších vědeckých postupů na ochranu kulturního dědictví, rozvoj komplexnějších výkladů minulosti i nové metody šíření a sdílení znalostí. Evropský plán postupu pro výzkumné infrastruktury přiznává prioritu vytvoření nové evropské digitální výzkumné infrastruktury pro umění a humanitní vědy (DARIAH)²⁰.

Výzkum a inovace se budou zabývat přenosem evropského kulturního dědictví, měnícími se vzorci formování identity, někdy kontroverzním odkazem evropských válek, intelektuálním základem a kulturní úlohou Evropy ve světě či bohatými evropskými sbírkami uloženými v archivech, muzeích a knihovnách, přičemž budou využívat technologické možnosti, které nabízí digitální věk. Výzkum a inovace se kromě toho týkají strategií, metodik a nástrojů, jež

¹⁹ www.jpi-culturalheritage.eu/ a www.heritageportal.eu

²⁰ ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/esfri-strategy_report_and_roadmap.pdf

jsou předpokladem dynamického a udržitelného kulturního dědictví v Evropě v reakci na změnu klimatu nebo přírodní rizika a katastrofy. Zvláštní důraz bude kladen na konvergující technologie a multidisciplinární výzkum a na inovace metodik, produktů a služeb v oblasti kulturního dědictví²¹.

Rovněž bude vytvořen rámec politiky EU pro výzkum a inovace a program pro kulturní dědictví, které budou založeny na výstupech odborné skupiny na vysoké úrovni zabývající se otázkami inovativních a udržitelných investic, financování a řízení kulturního dědictví. Tento přístup se opírá o větší počet zúčastněných stran s důrazem na společnost a podnikání a bude poskytovat podporu politikám na úrovni EU i na úrovni členských států.

Za účelem komplexního řešení otázek politiky bude výzkumné pracovníky, zainteresované strany a tvůrce politik sdružovat rovněž sociální platforma k otázce reflexivních společností. Tato platforma bude poskytovat Komisi podporu při vymezení inovačního a cíleného výzkumného programu, který bude zahrnovat i kulturní dědictví a kulturní projevy v Evropě²².

Propojení našeho dědictví a jeho široké zpřístupnění v digitální éře

Digitalizace kulturního dědictví přispívá k evropskému programu pro kulturu zlepšováním přístupu veřejnosti k různým formám kulturních a jazykových projevů. Digitalizace, která zpřístupňuje kulturní dědictví online, a podpora jeho hospodářského využívání jsou činnosti, jež tvoří základ Digitální agendy pro Evropu. Digitalizace rozšiřuje možnosti zpřístupnění kulturního dědictví a zapojení návštěvníků; digitální nástroje, jako např. technologie 3D skenování, zároveň mohou usnadnit ochranu a obnovu hmotných kulturních statků.

Kulturní platforma **Europeana** (www.europeana.eu) v současnosti umožňuje přístup ke zhruba 30 milionům kulturních objektů ve správě více než 2 500 organizací; zdroje evropských kulturních institucí jsou nyní mnohem otevřenější k využití prostřednictvím internetu a ve větší míře opakovaně použitelné. Platforma Europeana pomáhá rozvíjet a realizovat standardy a interoperabilitu v této oblasti a poskytuje prostor, kde mohou odborníci z oblasti kultury sdílet digitální znalosti. Umožňuje evropským občanům navázat kontakt s vlastním kulturním dědictvím a přispět i osobní zkušeností, např. v souvislosti s významnými historickými událostmi, jako byla první světová válka.

Problémy však přetrvávají: digitální kulturní obsah musí být náležitě spravován, udržován a uchováván, je třeba získat online práva a materiály je třeba převést do strojově čitelných formátů, které budou vyhovovat otevřeným standardům a budou splňovat požadavky na minimální rozlišení, interoperabilitu a bohatá metadata.

Na úrovni EU některé z těchto problémů řeší **směrnice 2003/98/ES o opakovaném použití informací veřejného sektoru**²³, zatímco **doporučení 2011/711/EU**²⁴ o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti online a o uchovávání digitálních záznamů vyzývá členské státy, aby podporovaly dostupnost databází obsahujících informace o autorských právech, které jsou propojeny na evropské úrovni (jako jsou například projekty ARROW), a aby vytvořily

²¹ Rozhodnutí Rady 2013/743/EU o zavedení zvláštního programu, kterým se provádí Horizont 2020.

²² ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/2102-reflective-9-2014.html

²³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/98/ES ze dne 17. listopadu 2003 o opakovaném použití informací veřejného sektoru.

²⁴ Doporučení Komise ze dne 27. října 2011 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti online a o uchovávání digitálních záznamů.

podmínky právního rámce na podporu mechanismů udílení licencí pro rozsáhlou digitalizaci a přeshraniční přístupnost děl, která nejsou předmětem komerčního využití.

Řada projektů EU umožnila online zpřístupnění vzácných materiálů. V rámci **projektu Europeana Regia** bylo digitalizováno více než 1 000 vzácných a cenných rukopisů z období středověku a renesance. Další projekty, jako např. **Europeana Creative** a **Europeana Space**, se zaměřují na potenciál pro krativní opakované použití digitálního kulturního materiálu.

Za jednu ze základních součástí evropského kulturního dědictví uznala EU film. Evropský parlament a Rada proto doporučily členským státům, aby systematicky shromažďovaly, uchovávaly a obnovovaly naše filmové dědictví a usnadňovaly jeho využití pro kulturní a vzdělávací účely²⁵. Komise sleduje uplatňování těchto doporučení²⁶ a usnadňuje výměnu osvědčených postupů v rámci odborné skupiny Cinema / podskupiny pro filmové dědictví²⁷. Filmové dědictví zaujímá rovněž významné postavení v novém sdělení Komise s názvem „Evropský film v digitální éře: Překlenutí pólů kulturní rozmanitosti a konkurenceschopnosti“²⁸.

Podpora spolupráce, zvyšování povědomí, odměňování excelence, propagace stěžejních iniciativ EU a vzpomínání

V návaznosti na předchozí program EU pro kulturu bude nový program **Kreativní Evropa** podporovat přeshraniční spolupráci v rámci prosazování modernizace odvětví kulturního dědictví. Rovněž zlepší schopnost občanské společnosti působit nadnárodně, a to díky podpoře sítí a platforem. Vzhledem k tomu, že rozvoj cílových skupin představuje jednu z klíčových priorit programu, ocitá se odvětví kulturního dědictví před výzvou zkoušet nové způsoby, jak oslovit více různých cílových skupin, včetně mladých lidí a přistěhovalců.

Bohatství kulturního dědictví Evropy a úsilí o jeho ochranu si zaslouží větší informovanost ze strany evropských občanů. Za tu nesou odpovědnost v první řadě orgány a odvětví kulturního dědictví na vnitrostátní a místní úrovni, EU však rovněž přispívá prostřednictvím řady celoevropských iniciativ.

Každý rok v září v 50 zemích po celé Evropě získá v rámci **Dne evropského dědictví** více než 20 milionů lidí přístup na tisíce zřídka otevřených lokalit a jedinečné akce. Tato iniciativa, organizovaná na místní úrovni, je společně podporována Evropskou komisí a Radou Evropy.

EU pomáhá zvyšovat povědomí o kulturním dědictví prostřednictvím **ceny EU pro kulturní dědictví / ocenění Europa Nostra** oslavujícího příkladné úspěchy v oblasti dědictví. Doposud získalo toto prestižní ocenění 387 míst a projektů.

Evropská hlavní města kultury (EHMK) jsou další stěžejní kulturní iniciativou, která dokládá potenciálně velkou sociální a ekonomickou návratnost investic do kulturního dědictví. Některá hodnocení evropských hlavních měst kultury vyčíslila návratnost na 8 EUR za každé vynaložené euro. Označení evropské hlavní město kultury může být rovněž zdrojem významného společenského a hospodářského odkazu, zejména pokud tvoří součást dlouhodobé strategie rozvoje kultury a kreativní činnosti (jako ve městech Essen, Lille či Janov).

²⁵ Doporučení 2005/865/ES o filmovém dědictví a konkurenceschopnosti souvisejících průmyslových činnostech.

²⁶ Zprávy za roky 2008, 2010 a 2012 jsou k dispozici na adrese: ec.europa.eu/digital-agenda/en/protection-film-heritage

²⁷ ec.europa.eu/digital-agenda/en/cinema-expert-group-subgroup-film-heritage

²⁸ ec.europa.eu/culture/library/reports/com272_en.pdf

Opatření na úrovni EU se zaměřují zejména na uchování paměti v souvislosti s klíčovými událostmi v dějinách evropské integrace, a to zejména událostmi tragickými – například souvisejícími se světovými válkami, které přesahují dějiny jednotlivých evropských států. **Označení „Evropské dědictví“**, které má původ na mezivládní úrovni, označuje památky, které oslavují a symbolizují evropskou integraci, ideály a historii. V současnosti jde o plně rozvinutou iniciativu EU; první ocenění byla udělena v dubnu 2014.

Oblast nazvaná „Evropské historické povědomí“ programu **Evropa pro občany** si klade za cíl podporovat úvahy o příčinách vzniku totalitních režimů v moderních dějinách Evropy. Tato oblast zahrnuje rovněž činnosti týkající se dalších významných okamžiků a událostí v nedávných evropských dějinách. Oblast usiluje o podporu tolerance, vzájemného porozumění, mezikulturního dialogu a smíření jakožto prostředku k překonání minulosti a budování budoucnosti.

2.2. Katalyzátor tvořivosti a růstu: větší využití ekonomického potenciálu kulturního dědictví EU

Využití potenciálu, který nabízí kulturní dědictví pro místní a regionální rozvoj

Politika soudržnosti a politika rozvoje venkova EU mohou sloužit jako nástroj pro podporu obnovy kulturního dědictví, podporu kulturních a kreativních odvětví a financování odborné přípravy a zvyšování kvalifikace odborníků v oblasti kultury.

Zachování, podpoře a řízení kulturního dědictví se v současné době dostává vydatné podpory v rámci **Evropských strukturálních a investičních fondů (fondy ESI)**. V období 2007–2013 bylo v rámci Evropského fondu pro regionální rozvoj vyčleněno 3,2 miliard EUR na ochranu a zachování kulturního dědictví, 2,2 miliardy EUR na rozvoj kulturní infrastruktury a 553 milionů EUR na kulturní služby, z čehož mělo prospěch i kulturní dědictví.

V období 2014–2020 zůstávají investice do kulturního dědictví v rámci fondů ESI za určitých podmínek i nadále způsobilé, a to prostřednictvím přímého financování, ale také prostřednictvím investic do obnovy měst, udržitelného rozvoje a podpory malých a středních podniků.

V rámci **Evropského fondu pro regionální rozvoj** by měly investice do kultury a kulturního dědictví tvořit součást integrovaných a udržitelných strategií hospodářského rozvoje. Mohou zahrnovat široké spektrum činností ve veřejném, neziskovém a soukromém sektoru (zejména malých a středních podniků), jestliže se jedná o investice, které přispívají přímo k naplnění cílů a investičních priorit fondu. Investice do drobných kulturních infrastruktur, které tvoří součást územní strategie, by měly přispívat jak k rozvoji vnitřního potenciálu, tak k podpoře sociálního začleňování a kvality života, zejména u marginalizovaných komunit, zlepšením jejich přístupu ke kulturním a rekreačním službám ve městech i na venkově.

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova bude pokračovat v podpoře ochrany a modernizace kulturního dědictví na venkově (na kterou bylo v období 2007–2013 vyčleněno 1,2 miliardy EUR) a **Evropský námořní a rybářský fond** bude financovat rozvojové projekty se zapojením místních společenství, které podporují kulturní dědictví – včetně námořního kulturního dědictví – v oblasti rybolovu.

V programovém období 2014–2020 budou z mechanismů finančního inženýrství (např. kapitálových úvěrů či záruk) čerpat projekty obnovy měst, včetně památek a lokalit kulturního dědictví. Připravuje se nový finanční nástroj – platforma pro finanční nástroje a technické poradenství (Financial Instruments – Technical Advisory), který má nahradit politickou iniciativu JESSICA (Společná evropská podpora udržitelných investic do

městských oblastí), kterou vyvinula Evropská komise a Evropská investiční banka ve spolupráci s Rozvojovou bankou Rady Evropy.

Podpora cestovního ruchu souvisejícího s evropským kulturním a průmyslovým dědictvím

Komise podporuje rozvoj udržitelného, odpovědného a kvalitního cestovního ruchu, včetně produktů spojených s kulturním a průmyslovým dědictvím. Kromě programu evropských kulturních tras Rady Evropy poskytuje EU granty na vytvoření nebo zlepšení evropských kulturních tras, které vedou napříč několika zeměmi spojenými společným příběhem, jako je např. trasa „obloha Evropy“, jejímž cílem je začlenit Evropu na celosvětovou mapu astronomické turistiky, nebo trasa „osvobození Evropy“ mapující události let 1944–1945. Tyto trasy často spojují méně známé destinace, a tím přispívají k diverzifikaci nabídky cestovního ruchu a ke zmírnění tlaku na další lokality.

Bohaté podvodní kulturní dědictví Evropy – vraky lodí a archeologická naleziště, která se ocitla pod hladinou v důsledku stoupající hladiny moří – je do značné míry skryté a ohrožované zvyšující se lidskou činností na moři a jeho ekonomický potenciál zůstává nevyužit. Komise vypracovala plány pro zpřístupnění map těchto míst, jejich ochranu díky tomu, že budou zařazeny do územních plánů, a rozpoznání jejich potenciálu pro přilákání pobřežního cestovního ruchu poskytujícího poněkud jistější pracovní příležitosti.²⁹

Oživení starých dovedností a rozvoj nových

Hlavním problémem v oblasti kulturního dědictví je postupné mizení tradičních dovedností a řemesel. Situaci ještě zhoršují demografické trendy, takže brzy může nastat nedostatek kvalifikovaných pracovníků. Po novějších dovednostech – jako například po dovednostech v oblasti informačních technologií – je vysoká poptávka, ale nabídka je často omezená.

Je potřeba zvýšit přitažlivost profesí souvisejících s kulturním dědictvím a poskytnout více příležitostí pro pokračující vzdělávání s využitím např. možností, které nabízí **Evropský sociální fond**.

V návaznosti na výsledky dosažené v rámci programu celoživotního učení bude **program Erasmus+** poskytovat více příležitostí pro mobilitu ve vzdělávání a řešit nedostatky v dovednostech tím, že bude podporovat nadnárodní partnerství mezi podniky a institucemi vysokoškolského vzdělávání, odborného vzdělávání a odborné přípravy. Znalostní aliance (pro instituce vysokoškolského vzdělávání) a aliance pro dovednosti v odvětví (pro instituce odborného vzdělávání a přípravy) mohou pomoci při přípravě a vypracování učebních osnov, které splňují nové potřeby jednotlivých odvětví a lépe je propojují s trhem práce. Odvětví kulturního dědictví je na dobré cestě k využití těchto iniciativ.

Pokračující úsilí o vývoj profesních profilů v rámci **evropské klasifikace dovedností, kompetencí, kvalifikací a povolání** rovněž zlepší transparentnost kvalifikací a usnadní přeshraniční mobilitu odborných pracovníků.

2.3. Kulturní dědictví v rámci vnějších vztahů EU

Kultura je nedílnou součástí veřejné diplomacie v Evropě – sdílíme kulturní hodnoty a programy financování s našimi partnery a tím připravujeme podmínky pro navázání silnějších vazeb mezi jednotlivci i organizacemi.

²⁹ COM(2014) 254 final o inovacích v modré ekonomice; COM(2013) 133 final o stanovení rámce pro územní plánování námořních prostor.

EU a její členské státy se aktivně podílejí na činnosti mnohostranných fór a organizací, které se zabývají politikami v oblasti kulturního dědictví, jako je například **Evropská rada**³⁰ a **UNESCO**³¹, a vedou dvoustranné rozhovory s třetími zeměmi a regiony, v nichž kulturní dědictví hraje významnou roli.

V rámci vnější politiky EU rovněž vzrůstá povědomí o rizicích, kterým je vystaveno kulturní dědictví, a o výhodách správně navržených a prováděných politik v oblasti kulturního dědictví na podporu udržitelného rozvoje, mírových vztahů a růstu přispívajícího ke snížení chudoby.

Zde se nabízí příležitost pro opatření na úrovni EU za hranicemi Unie. Celosvětově narůstá poptávka po evropských odborných znalostech v oblasti kulturního dědictví³² a řada členských států je ochotna podělit se o své know-how v souvislosti s ochranou lokalit a pomoci partnerským zemím rozvíjet udržitelné strategie založené na místních společenstvích.

Prioritami **spolupráce mezi EU a Afrikou** jsou rozvoj hmotného i nehmotného dědictví a boj proti nezákonnému obchodování s lidmi. Tématům souvisejícím s dědictvím se rovněž věnují **setkání Asie-Evropa** (ASEM) i **politické dialogy**, které Komise vede se strategickými partnery, jako jsou Čína, Indie, Brazílie a země v rámci evropské politiky sousedství. V oblasti **Středomoří**³³ přesáhla v posledních třech letech rozvojová pomoc EU pro odvětví kulturního dědictví 70 milionů EUR. V jihovýchodní Evropě se Rada Evropy společně s Evropskou komisí podílí na provádění **lublaňského procesu**³⁴, který vychází z předpokladu, že programy v oblasti kulturního dědictví přispívají ke stabilitě a rozvoji demokratické, mírové a svobodné občanské společnosti. Řízení kulturního dědictví je rovněž jednou z priorit **kyjevské iniciativy**³⁵, na které se podílejí země náležející do Východního partnerství.

V budoucí rozvojové politice EU budou s ohledem na Agendu pro změnu z roku 2011 intervence související s kulturním dědictvím hodnoceny podle toho, jak budou řešit rozvojové priority, jako je posílení občanské společnosti v místní správě, řešení konfliktů a prosazování lidských práv.

3. CESTA VPŘED: POSÍLENÍ POLITIKY SPOLUPRÁCE NA VŠECH ÚROVNÍCH

Spolupráce na úrovni EU může rozhodujícím způsobem přispět a přispívá k politikám kulturního dědictví a správě věcí veřejných na vnitrostátní a místní úrovni ve smyslu článku 167 Smlouvy o fungování EU („zdůrazňuje společné kulturní dědictví“) a stanoví rámec, který je mnohovrstevnatý a dotýká se více zainteresovaných stran.

V oblasti pravomocí EU už byla přijata legislativní opatření; například ve **směrnici o posuzování vlivů na životní prostředí č. 2014/52/EU**, jejíž nedávná revize posiluje

³⁰ Rámcová úmluva Rady Evropy o hodnotě kulturního dědictví pro společnost z roku 2011 (Úmluva z Fara) inovativně spojuje společné dědictví Evropy s lidskými právy a základními svobodami. Obsahuje také definici dědictví, která se nakonec ukázala jako velice vlivná.

³¹ Prohlášení z Hangzhou, které bylo přijato na mezinárodním kongresu UNESCO nazvaném „Kultura: Klíč k udržitelnému rozvoji“ (15.–17. května 2013), vyzývá k plnému začlenění kultury do strategií udržitelného rozvoje na celém světě a k posílení národních politik a programů tak, aby byla zajištěna ochrana a propagace kulturního dědictví.

³² Například spolupráce v boji proti nedovolenému obchodu s kulturními statky a ochrana národních archivů jsou výslovně uvedeny v závěrečné deklaraci čtvrtého summitu EU-Afrika, konaného ve dnech 2.–3. dubna 2014.

³³ www.euromedheritage.net/

³⁴ ec.europa.eu/culture/documents/ce_precatalogue_ljubljana_e.pdf

³⁵ www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kyiv/default_en.asp

požadavek, aby členské státy u některých veřejných a soukromých projektů prováděly posouzení vlivů na hmotné statky a kulturní dědictví. Kromě toho tvoří podpora kultury a ochrany kulturního dědictví nové kategorie v rámci programu státní podpory modernizace obsaženého v novém **obecném nařízení o blokových výjimkách**³⁶. Obecné nařízení o blokových výjimkách významně rozšiřuje možnosti členských států poskytovat „dobrou pomoc“ společnostem bez předchozí kontroly ze strany Komise, ať už ve formě investiční nebo provozní podpory.

Příští **pracovní plán pro kulturu** přijatý Radou pro období od roku 2015 nabízí možnost posílit spolupráci mezi členskými státy v rámci **otevřené metody koordinace**. Ministři EU pro kulturu se nedávno dohodli³⁷, že kulturní dědictví by mělo být jednou z prioritních oblastí pro budoucí činnosti otevřené metody koordinace. Mezi důležité otázky v této souvislosti patří zlepšení datové základny pro politiky, inovace v oblasti řízení kulturního dědictví a co nejlepší využití strukturálních fondů a dalších programů EU. Dědictví bude rovněž tvořit součást **strukturovaného dialogu Komise s občanskou společností**.

S cílem zajistit tok informací mezi členskými státy a občanskou společností a posílit interakci mezi vnitrostátními a evropskými politikami usiluje Komise o zlepšení přístupu k informacím o politice EU a programové podpoře pro odvětví dědictví prostřednictvím podrobného **zmapování** činností útvarů Komise, které se zveřejní na internetu souběžně s tímto sdělením³⁸ a bude pravidelně přezkoumáváno a aktualizováno.

V rámci programu Kreativní Evropa je plánován pilotní projekt podporující **vzájemné učení mezi městy a regiony** s cílem přispět k šíření osvědčených postupů v kulturních a kreativních odvětvích, včetně dědictví. Komise bude ve spolupráci s Radou Evropy na území Evropské unie rovněž podporovat rozvoj založený na dědictví se zapojením místních subjektů tím, že stanoví nové modely **správy opírající se o větší počet zúčastněných stran** a provádění pokusů přímo na místě.

Kulturní dědictví je rovněž předmětem jednání **evropských kulturních fór** konaných dvakrát ročně a bude tomu tak i nadále.

4. ZÁVĚR

Toto sdělení zkoumá, co může EU udělat pro rozvoj vnitřní hodnoty kulturního dědictví a využití jeho hospodářského a společenského potenciálu. Zkušenosti Evropy ukazují, že je možné na základě ocenění jedinečnosti vlastního dědictví dospět k zájmu o dědictví druhých a jeho respektování.

Komise nyní vyzývá všechny zúčastněné strany, aby se společně zaměřily na promýšlení možnosti, jak by veřejné politiky na všech úrovních, včetně úrovně EU, mohly lépe podpořit hodnotu dlouhodobosti a udržitelnosti evropského kulturního dědictví a vytvořit integrovaný přístup k jeho zachování a zhodnocení.

³⁶ Nařízení Komise (EU) č. 651/2014 ze dne 17. června 2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 Smlouvy prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem.

³⁷ Závěry Rady ze dne 21. května 2014 o kulturním dědictví jako strategickém zdroji pro udržitelný rozvoj Evropy

³⁸ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm